

Dr Władysława Jastrzębska
Prof. dr hab. Dorota Bobrecka-Jamro
Dr Renata Tobiasz-Salach

Katedra Teorii Ekonomii
Katedra Produkcji Roślinnej
Uniwersytetu Rzeszowskiego

Innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw w procesie globalizacji i integracji europejskiej

WSTĘP

Globalizacja, integracja i innowacyjność to terminy często używane i nadużywane na przełomie XX i XXI wieku. Chociaż temat globalizacji jest jednym z najbardziej modnych haseł służących do wszechstronnego charakteryzowania epoki, w której żyjemy, nie ma jasnej i ogólnie akceptowanej definicji tego pojęcia. Tym niemniej istnieje zgodność w jednym punkcie: globalizacja to nieodwracalny proces stopniowego kurczenia się „czasoprzestrzeni”, w której działamy. Obejmuje on każdego z nas w takim samym stopniu i staje się nieuniknionym losem świata¹. Dzięki zastosowaniu nowych technologii (innowacji), parafrazując słowa McLuhana, świat przekształca się w globalną wioskę². Zatem globalizacja nie byłaby możliwa bez rewolucji technologicznej, przede wszystkim w dziedzinie informatyki i telekomunikacji.

Zjawiskiem wzmacniającym globalizację jest niewątpliwie proces integracji europejskiej.

Polska pogłębiając współpracę z pozostałymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej, w rosnącym stopniu uczestniczy w procesie globalizacji.

Wprawdzie globalizacja obejmuje wiele dziedzin życia społeczno-ekonomicznego i politycznego świata, przedmiotem opracowania jest aspekt gospodarczy tego zjawiska.

Rozważania teoretyczne, oparte na analizie literatury oraz badania empiryczne potwierdzają, iż procesy globalizacji wzmacniane poprzez dochodzenie do integracji w strukturze Unii Europejskiej stawiają przed polskimi małymi i średnimi przedsiębiorstwami (MŚP) nowe wyzwania. Aby wykorzystać potencjalne szanse, a zarazem uniknąć zagrożeń płynących z globalizacji, ko-

¹ Z. Bauman, *Globalizacja*, PIW, Warszawa 2000, s. 5.

² M. McLuhan, *Zrozumieć media, Przedłużenie człowieka*, WNT, Warszawa 2004, s. 330.

nieczne staje się podjęcie działań służących ożywieniu innowacyjności tych podmiotów.

Ożywianie aktywności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw zostało wyeksponowane w polityce innowacyjnej Unii Europejskiej.

MAŁE I ŚREDNIE PRZEDSIĘBIORSTWA WOBEC PROCESÓW INTEGRACJI I GLOBALIZACJI

Procesy integracyjne w Europie Zachodniej, których kolejnym etapem było utworzenie jednolitego rynku europejskiego (JRE), a docelowo zmierzające do pełnej integracji ekonomicznej, powodują rozszerzanie geograficznych granic działania przedsiębiorstw.

W wyniku zniesienia barier handlowych, a także ujednoczenia technicznych, prawnych, fiskalnych, monetarnych i społecznych warunków działania firm, następuje zacieranie się różnic między rynkiem międzynarodowym, którego podmiotami są państwa członkowskie Unii Europejskiej, a krajowym. Dopiero wejście przedsiębiorstw na rynki krajów trzecich oznacza funkcjonowanie na rynku międzynarodowym.

Coraz większa liczba małych i średnich przedsiębiorstw, w szczególności z rozwiniętych gospodarczo krajów członkowskich, zaczyna postrzegać JRE jako rynek krajowy (wewnętrzny)³. Zatem integracja europejska przyczynia się do umiędzynarodowienia (internacjonalizacji) również małych i średnich firm⁴. Możemy zatem obserwować wewnątrz ugrupowania integracyjnego nowe zjawisko, które do początku lat 90. XX w. odnosiło się wyłącznie do zachowań dużych przedsiębiorstw i korporacji transnarodowych⁵.

Integracja europejska wzmacnia proces globalizacji gospodarki światowej. W literaturze przedmiotu istnieją poglądy, iż globalizacja, czyli postrzeganie świata powiązanego ze sobą zespołem sprzężeń między ładami: ekonomicznym, prawnym, technicznym, moralnym, naukowym, jest procesem oznaczającym przesunięcie procesu integracji o stopień wyżej, ponad i poza zwykłą współ-

³ *Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu internacjonalizacji i integracji gospodarek europejskich, Przykłady Włoch, Francji, Polski i Czech*, red. P. Dominiak, J. Wasilczuk, N. Daszkiewicz, SPG, Gdańsk 2005, s. 5.

⁴ Internacjonalizacja (umiędzynarodowienie) działalności firm to pojęcie najczęściej używane w literaturze przedmiotu dla określenia procesu rozszerzania aktywności gospodarczej firm (sektora, gospodarki narodowej) poza rynki krajowe. Jest ona terminem znanym już na początku XX w. i bardzo szerokim, gdyż obejmuje m. in. obroty handlowe, przepływ siły roboczej, kapitału itp., *Małe i średnie...*, wyd. cyt., s. 6–7.

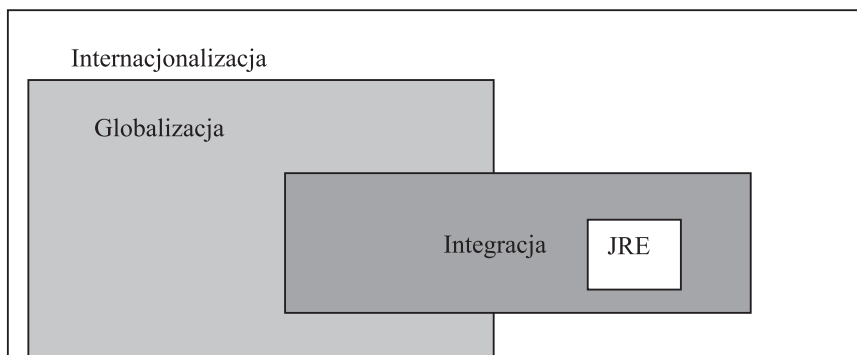
⁵ N. Daszkiewicz, *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce*, SPG, Gdańsk 2004, s. 23.

zależność⁶. Patrząc z takiej perspektywy na obydwie zjawiska, należy uznać, iż występują sprzężenia zwrotne między integracją a globalizacją.

Relacje między globalizacją a integracją L. C. Thurow⁷ charakteryzuje w nieco inny sposób: *Dokonanie przejścia od gospodarek narodowych do gospodarki światowej w jednym gigantycznym skoku jest oczywiście niemożliwe. W rezultacie pojawiają się regionalne bloki handlowe jako stopnie pośrednie w ewolucyjnym procesie wiodącym ku prawdziwie globalnej gospodarce. Bloki te prowadzą jednakże do pewnych sprzecznych tendencji. Zmierzają one ku swobodniejszemu handlowi wewnątrz każdego z nich, lecz jednocześnie wzrasta poziom rządowej ingerencji w handel pomiędzy blokami.*

Porządkując według wyżej zaprezentowanych definicji znaczenie pojęć: internacjonalizacja, integracja i globalizacja można przytoczyć za N. Daszkiewiczem, J. Wasilczuk i P. Dominiakiem schemat obrazujący, iż (ryc. 1):

1. internacjonalizacja jest terminem najstarszym i najszerszym,
2. globalizacja jest terminem węższym,
3. integracja jest jeszcze węższym terminem – istnieją sprzężenia zwrotne między integracją a globalizacją. (Oznacza to, że integracja może prowadzić do globalizacji, a globalizacja może powodować lub przyspieszać proces integracji). Niektóre aspekty procesu integracji nie wiążą się z globalizacją,
4. jednolity rynek europejski jest etapem zaawansowanej integracji, poprzedzającym pełną integrację ekonomiczną⁸.

Ryc. 1. Relacje między internacjonalizacją, globalizacją i integracją.

Źródło: *Małe i średnie...*, wyd. cyt. s. 9.

⁶ Jedną z pierwszych definicji globalizacji opracował R. Robertson. Według niego, jest to proces kompresji, koncentracji faktów, norm, wartości z różnych kultur, epok, aksjologii. K. Krzysztofek i M. Szczepański przedstawiają bogaty przegląd definicji globalizacji, K. Krzysztofek, M. S. Szczepański, *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2002, s. 247 i 248.

⁷ L. C. Thurow, *Przyszłość kapitalizmu*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999, s. 120.

⁸ *Małe i średnie...*, wyd. cyt., s. 9.

INTEGRACJA I GLOBALIZACJA A KONKURENCYJNOŚĆ MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Dostosowanie małych i średnich przedsiębiorstw do nowych warunków działania jest trudnym zadaniem dla wielu firm. Do niewątpliwych słabości polskiego sektora MŚP wpływających na potencjalne zagrożenia, jakie stwarza proces globalizacji i internacjonalizacji należą:

1. ograniczony dostęp do zasobów,
2. niewielka skala i stosunkowo krótki okres działania w ciągle trwającym procesie transformacji,
4. tak zwana niższa forma konkurencyjności,
5. niewielki potencjał innowacyjny,
6. niewystarczające wsparcie przedsiębiorczości i aktywności innowacyjnej ze strony otoczenia instytucjonalnego.

W europejskich krajach wysoko rozwiniętych MŚP mają wieloletnią historię rozwoju, zaś w Polsce funkcjonuje duża liczba bardzo małych firm, słabo wyposażonych w kapitał (finansowy i ludzki), które rozpoczęły działanie na początku lat 90. XX w. Badania wskazują, że ich konkurencyjność opiera się na czynnikach tradycyjnych, takich jak niskie ceny, wynikających z niskich cen czynników produkcji (pracy i surowców).

Potencjał innowacyjny w polskich małych i średnich przedsiębiorstwach w ostatnim dziesięcioleciu nie uległ zasadniczej zmianie, a luka technologiczna, organizacyjna, menedżerska i edukacyjna odziedziczona po poprzednim systemie gospodarczym nie zmniejsza się.

Według oceny poziomu innowacyjności, zawartej w *European Innovation Scoreboard 2005*⁹, Polska jest zaliczona do krajów „tracących grunt”, a dystans dzielący ją od rozwiniętych krajów Unii Europejskiej i USA pogłębia się.

Jak potwierdzają badania, polski przemysł ma jeden z najniższych w Europie wskaźnik innowacyjności, a większość małych i średnich firm innowacyjnych powstających w ostatnich latach nie zajmuje się produkcją w sferze nowoczesnych technologii czy nowoczesnymi usługami. Niski jest udział firm *high-tech* w całkowitej liczbie MŚP, niski poziom wydatków na badania i rozwój, jak również mały udział MŚP rozwiniętych technologicznie w łącznej produkcji krajowej (2,5–3%)¹⁰.

⁹ *European Innovation Scoreboard 2005*, <http://www.pi.gov.pl>.

¹⁰ *European Trend Chart on Innovation Annual Innovation Trends and Appraisal Poland 2004–2005, January 2006*, <http://trendchart.cordis.lu/scoreboards>.

W latach 90. XX w. wzrastał udział MŚP w polskim eksporcie przede wszystkim na „łatwiejsze” rynki krajów Europy Środkowowschodniej¹¹. Wynikało to z tradycyjnie ukształtowanej struktury geograficznej eksportu.

Analiza struktury towarowej eksportu MŚP wskazuje, że w 1996 r. 95,5% jego wartości przypadało na cztery rodzaje działalności: produkcję (46,7%), handel (26%), transport i komunikację (14,1%) i usługi budowlane (8,7%). W dziedzinie produkcji największy udział miał sektor spożywczy, maszyny i sprzęt oraz inne produkty metalowe¹². Była to zatem struktura eksportu odzwierciedlająca znaczny udział towarów o niewielkiej wartości dodanej, ograniczająca korzyści komparatywne z handlu.

Integracja Polski z JRE spowoduje zmiany warunków działania małych i średnich firm. Zmiany te nie wystąpią gwałtownie, gdyż począwszy od 1997 r. stopniowo likwidowano cła i kontyngenty eksportowe w odniesieniu do polskich produktów przemysłowych. Pełną liberalizację (z wyjątkiem samochodów, paliw płynnych i produktów stalowych) wprowadzono w 1999 r. Traktat akcesyjny zobowiązuje polską stronę do zlikwidowania barier pozataryfowych, technicznych, administracyjnych, fiskalnych i liberalizacji wzajemnych obrotów handlowych między krajami członkowskimi.

Integracja z UE stwarza nowe możliwości eksportowe dla małych i średnich firm, a zarazem oznacza wzrost konkurencji na rynku krajowym. Przedsiębiorstwa te będą wrażliwe na zagrożenia ze strony dużych firm, które są w stanie czerpać korzyści ze skali produkcji i marketingu. Odpowiedzią na te wyzwania powinna być pomoc we wdrażaniu innowacji.

Firmy działające w Polsce mają trudności z wprowadzaniem rozwiązań innowacyjnych między innymi z powodu ograniczeń kapitałowych, ograniczonego stopnia wykorzystania badań naukowych uczelni i jednostek naukowo-badawczych, czy wreszcie niskiego poziomu kapitału intelektualnego.

Praktyka krajów wysoko rozwiniętych wskazuje, że małe i średnie przedsiębiorstwa posiadają zdolność do rozwoju innowacji, a to ze względu na elastyczność działania. Ponadto reguły gry na rynku wolnokonkurencyjnym wymuszają stosowanie innowacji będących warunkiem osiągnięcia przewagi konkurencyjnej.

Małe i średnie przedsiębiorstwa nie są w stanie stworzyć jednostek badawczych, czy też samodzielnie prowadzić marketing. Wiele z nich napotyka również trudności w uzyskaniu kredytów bankowych na ryzykowne przedsięwzięcia badawcze. Stąd też konieczne jest wspieranie ich innowacyjności przez szeroko

¹¹ B. Dobiegała-Korona, M. Korona, *Innowacje produktowe i technologiczne w polskich przedsiębiorstwach*, „Gospodarka Narodowa”, nr 1, 1995.

¹² *Małe i średnie...*, wyd. cyt., s. 152.

rozumiane instytucje otoczenia biznesu, w tym samorządy lokalne, tworzące infrastrukturą biznesu¹³.

Zważywszy na istniejące już powiązania między organami władzy lokalnej a małymi i średnimi firmami, szczególną rolę w pobudzaniu ich aktywności innowacyjnej przypisuje się administracji publicznej.

GLOBALIZACJA A NOWA POLITYKA INNOWACYJNA UNII EUROPEJSKIEJ

Rozwój technik multimedialnych i telekomunikacyjnych, deregulacji i prywatyzacji działalności gospodarczej w wielu krajach świata, a także wzmocnienia się (wskutek nadprodukcji) suwerenności konsumenta, przyczyniają się do umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw. Megatrendy te mogą doprowadzić do niespodziewanego pojawienia się na rynkach lokalnych nowych konkurentów, a zadaniem małych i średnich firm stanie się sprostanie globalnym wyzwaniom¹⁴.

Wzmocnienie konkurencyjności MŚP, a także zachęcanie ich do pełnego wykorzystania możliwości, które niesie globalizacja stało się ważnym celem nowej polityki innowacyjnej Unii Europejskiej, rozwijanej od połowy lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku.

Nowe podejście do polityki innowacji zostało zapoczątkowane poprzez opracowanie w 1995 roku „Zielonej księgi innowacyjności”, a następnie przyjęcie przez Komisję „Pierwszego planu na rzecz innowacji w Europie”, który miał na celu wspieranie władz lokalnych i regionalnych oraz/lub organizacji rozwoju w analizie innowacji, transferu technologii i infrastruktury B+R, w celu rozwinięcia bardziej wydajnego wsparcia innowacji oraz polityki promocji w regionie¹⁵.

W ślad za powyższymi dokumentami uruchomiono program regionalnych strategii innowacji i transferu technologii (RITTS) oraz regionalne strategie innowacji (RIS).

W dalszej kolejności zaproponowano realizację projektów tworzących podstawę regionalnych systemów innowacji, zakładających budowanie na poziomie

¹³ *European Trend...*, wyd. cyt.

¹⁴ A. Noga, *Globalizacja konkurencji a szanse na lokalne inwestycje (Przykład towarzystw ubezpieczeniowych)*, [w:] *Globalizacja. Integracja. Przedsiębiorczość*, red. J. Kaliński, K. Kaszuba, WSZ, Rzeszów 2002, s. 34.

¹⁵ K. Tuszyński, *Dominujące trendy w unijnej polityce innowacji*, [w:] *Przedsiębiorczość i innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw – wyzwania współczesności*, red. A. Kaleta, K. Moszkowicz, L. Woźniak, AE, Wrocław 2004, s. 661–665.

lokalnym i regionalnym instytucji odpowiedzialnych za rozwój innowacji oraz stworzono dwa rodzaje sieci: sieć centrów przekazu innowacji (IRC) oraz sieć tematyczną regionów. Celem tych działań miał być rozwój współpracy pomiędzy nauką a produkcją, wspierany w formie bezpośredniej lub pośredniej.

Kolejne projekty stanowiące nowe podejście do polityki innowacji to:

- Regionalne strategie innowacyjne „plus” (RIS+);
- Specjalny program na rzecz rozpowszechniania i optymalizacji rezultatów na polu badań i rozwoju technologicznego, znany jako Program Innovation;
- Innowacyjne projekty transregionalne (TRIP).

W ramach omawianych projektów przystąpiono do rozbudowy sieci współpracy, z którymi związane jest tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości, stanowiących płaszczyznę współpracy małych i średnich przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi. Również wsparcie dla tworzenia klastrów jako naturalnych regionów innowacyjnych jest przejawem nowego spojrzenia na politykę innowacyjną w Unii Europejskiej. Klastry to zorganizowana na danym terenie sieć przedsiębiorstw, najczęściej o charakterze wielosektorowym, skupionych wokół tego samego powiązania, bądź wykorzystujących to samo zaplecze wiedzy w łańcuchu wartości dodanej. Obejmują one również aliance strategiczne (uniwersytety, instytuty, jednostki naukowo-badawcze, przedsiębiorstwa świadczące usługi okołobiznesowe, itp.)¹⁶.

Budowanie strategii innowacji w regionie wymaga rozpoznania potencjału innowacyjnego i potrzeb jej uczestników, w tym małych i średnich przedsiębiorstw. Na bazie strategii tworzony jest harmonogram postępowania (wdrożenia) rozwiązań i projektów w niej zawartych.

Na etapie implementacji są obecnie 104 regiony Unii Europejskiej, które zdecydowały się na RSI. Analiza dwudziestu pięciu RIS+ pozwala wskazać tzw. najlepsze praktyki w zakresie ich budowy, a tym samym może być pomocna dla opracowywanej RSI.

Źródłem finansowania regionalnych strategii innowacji jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – ERDF (European Research and Development Funds), będący jednym z czterech funduszy strukturalnych Unii Europejskiej¹⁷. Program ten, adresowany do słabiej rozwiniętych regionów, przewiduje finansowanie lub współfinansowanie projektów związanych z:

1. rozwojem gospodarki regionalnej opartej na wiedzy i innowacjach technologicznych oraz pomocą dla regionów mniej rozwiniętych, celem podwyższenia ich poziomów technologicznych;

¹⁶ *Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji*, red. W. Janasz, Difin, Warszawa 2004, s. 248.

¹⁷ Tamże, s. 128.

2. e-EuropeRegio: budową społeczeństwa informacyjnego w służbie rozwoju regionalnego;
3. utrwalaniem tożsamości regionalnej i podtrzymywaniem rozwoju: promocją kohezji regionalnej i konkurencyjności w trakcie zintegrowanego podejścia do ekonomii, środowiska, kultury i społeczeństwa.

Kwestie dotyczące budowy strategii innowacyjnych włączono do pierwszego tematu. Obecnie istnieją cztery rodzaje regionalnych projektów, w tym Regionalna Strategia Innowacji (RIS) oraz Regionalne Strategie Innowacyjne „plus” (RIS+).

Zasada „partnerstwa i przedkładania projektów” przyjęta przy korzystaniu z funduszy strukturalnych oznacza włączenie w proces podejmowania decyzji i ich realizację odpowiednich władz wspólnotowych i krajowych, jak również instytucji i środowisk regionalnych oraz lokalnych najlepiej znających możliwości i warunki działania w swoim regionie. Ma to z jednej strony pozwolić na odbiurokratyzowanie procedur i mechanizmów współpracy, z drugiej zaś sprzyjać uaktywnieniu inicjatyw społeczności lokalnych, w tym przedsiębiorczości służącej rozwojowi gospodarczemu regionu.

Partnerstwo publiczno-prywatne powinno obejmować wszystkie etapy realizacji projektów.

Zasada przedkładania projektu oznacza, że wnioskodawca nie zwraca się o przyznanie funduszy bezpośrednio, lecz za pośrednictwem odpowiednich władz narodowych i regionalnych. W finansowaniu i realizacji programów uczestniczą przedstawiciele trzech stron: Unii Europejskiej, sektora publicznego i sektora prywatnego z kraju członkowskiego.

Zasada subsydiarności (pomocniczości) przypomina, że za rozwój regionu odpowiadają przede wszystkim organy samorządu terytorialnego, zaś organy centralne mają mieć charakter głównie wspierający.

Regionalne strategie innowacji powinny być zintegrowane i multidyscyplinarne. Ponadto dla innowacji istotna jest nie tylko sama technologia, ale również kapitał ludzki, badania i edukacja, kształcenie zawodowe, zarządzanie, finansowanie, marketing, jak również polityka regionalna, edukacyjna, technologiczna, przemysłowa oraz konkurencji.

Realizacja nadziei związanych z wdrażaniem Regionalnych Strategii Innowacji (RSI) wymaga uruchomienia systemu zachowań i bodźców, które zdynamizują procesy innowacyjne w „skostniałej” strukturze gospodarczej UE.

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku podstawowym problemem Unii Europejskiej był nadal niezadowalający poziom konkurencyjności jej gospodarki w porównaniu do potęg światowych. Sytuacja ta była spowodowana między innymi niższym potencjałem wiedzy i innowacyjności, czego dowodem są m.in. następujące wskaźniki¹⁸:

¹⁸ *Nauka i technika w 2001 roku*, GUS, Warszawa 2003.

- na działalność B+R w USA przeznaczano średnio 2,7% PKB, w Japonii ponad 3%, zaś w UE ok. 2% PKB,
- w UE fundusze publiczne na B+R stanowiły około 40% całkowitych wydatków, w Stanach Zjednoczonych 33%, zaś w Japonii ok. 19%,
- udział wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem w przypadku UE wynosił 17%, natomiast w strukturze eksportu USA i Japonii: 25–27%.

Unia Europejska jest importerem netto wyrobów wysokiej techniki¹⁹.

Odpowiedzią na pogłębiający się w ostatnich latach dystans gospodarki Unii Europejskiej względem Stanów Zjednoczonych i Japonii oraz malejącą dynamikę wzrostu gospodarczego była Strategia Lizbońska.

W dokumencie tym, przyjętym podczas szczytu Unii Europejskiej w Lizbonie w 2000 r., jako cel strategiczny zapisano uczynienie do 2010 roku z gospodarki europejskiej... *najbardziej konkurencyjnej i dynamicznie rozwijającej się gospodarki opartej na wiedzy, zdolnej do zrównoważonego rozwoju, tworzenia nowych miejsc pracy i spójności społecznej.*

Kluczowe miejsce w strategii zajmują działania na rzecz pobudzania przedsiębiorczości, a sektor małych i średnich przedsiębiorstw postrzegany jest jako główny sprawca rozwoju innowacyjności, wzrostu zatrudnienia i społecznej integracji w Europie.

Działania mające na celu wypełnienie deklaracji przedstawionych w Lizbonie w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw zakładają m.in.:

- ułatwienie dostępu do nowych technologii, promowanie innowacyjności i badań,
- konieczność obniżenia kosztów prowadzenia działalności gospodarczej i wyeliminowanie zbędnych procedur administracyjnych oraz biurokracji, która utrudnia funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw,
- poprawę dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do instrumentów finansowych, w szczególności kapitału początkowego i mikropożyczek,
- wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie lepszego dostępu do Internetu i e-businessu.

Największym instrumentem finansowym wspierającym badania i innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw jest 6. Program Ramowy Rozwoju Technicznego i Prezentacji. W ramach projektu przewidziano dla małych i średnich firm łącznie ok. 2,2 mld euro, w tym 15% środków z budżetu w ramach priorytetowych obszarów badawczych (ok. 1,7 mld euro) i 430 mln w ramach działań horyzontalnych (CRAFT i Collective Research).

¹⁹ Do wyrobów wysokiej techniki według klasyfikacji OECD zalicza się: sprzęt lotniczy, komputery i maszyny biurowe, sprzęt elektroniczny i telekomunikacyjny, środki farmaceutyczne, aparaturę naukowo-badawczą, maszyny elektryczne, silniki i sprzęt elektryczny, maszyny nieelektryczne, chemikalia, uzbrojenie.

Strategia lizbońska jest kontynuacją wcześniejszej polityki UE względem sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Nowością jest uwypuklenie kwestii przedsiębiorczości i problemów rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w ramach znacznie szerszej zarysowanego programu działań.

Polska wraz z innymi krajami członkowskimi Europy Środkowowschodniej została objęta polityką innowacyjną Unii Europejskiej, w tym realizacją założeń strategii lizbońskiej. W ramach konkursu 5. Programu Ramowego Unii Europejskiej (tzw. RIS NAC) w 5 województwach opracowano i trwa wdrażanie regionalnych strategii innowacji. Kolejne 10 zakończyło prace nad budowaniem strategii, współfinansowanych ze środków Ministerstwa Nauki i Informatyzacji (wcześniej KBN).

Metodyka zastosowana w strategiach przyczyniła się do porozumienia (konsensusu) i partnerstwa instytucji, w tym małych i średnich przedsiębiorstw na rzecz budowania regionalnego systemu innowacji²⁰. Jednostkom tym przypisano szczególną rolę w podnoszeniu innowacyjności regionów, wskazując równocześnie na otoczenie instytucjonalne jako stymulatora zachowań innowacyjnych MŚP. Zidentyfikowano bariery rozwoju polityki innowacji na poziomie lokalnym oraz innowacyjności przedsiębiorstw.

Proces implementacji strategii wykazał, że ze względu na rozproszone źródła finansowania projektów służących wspieraniu innowacyjności MŚP ich wdrażanie jest utrudnione. Poważną barierą jest również niewłaściwie pojmowana niezależność, brak więzi i woli współpracy partnerów budujących system innowacji²¹.

PODSUMOWANIE

Globalizacja stymulowana przez nowe technologie informacyjne i ich zdolność do zmniejszania fizycznych, czasowych i kulturowych odległości rozszerzyła granice rynków dla zewnętrznych firm wraz z negatywnymi skutkami dla pozycji konkurencyjnej lokalnych małych i średnich przedsiębiorstw.

Procesy integracyjne zachodzące w Europie wzmacniają zjawisko globalizacji.

Integracja i globalizacja niosąca zagrożenia dla słabych ekonomicznie i mających niski potencjał innowacyjny małych i średnich przedsiębiorstw wymaga od nich elastycznych zachowań i adaptacji do nowych warunków.

²⁰ W. Jastrzębska, *Pobudzanie aktywności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw w teorii regionalnych systemów innowacji i polityce innowacyjnej Unii Europejskiej*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, Zeszyt nr 7, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2005, s. 192.

²¹ *Efekty regionalnych strategii innowacji w Polsce. Rekomendacje do analizy szczegółowej*, Raport, M. Klepka, PARP, Warszawa 2005, s. 33.

Wyniki analizy konkurencyjności i poziomu innowacyjności MŚP w Polsce nie napawają optymizmem. Polityka innowacyjna zakładająca włączenie ich w struktury regionalnego systemu innowacji nie przynosi oczekiwanego rezultatu.

LITERATURA

- Bauman Z., *Globalizacja*, PIW, Warszawa 2000.
- Daszkiewicz N., *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce*, SPG, Gdańsk 2004.
- Dobiegała-Korona B., Korona M., *Innowacje produktowe i technologiczne w polskich przedsiębiorstwach*, „Gospodarka Narodowa”, nr 1, 1995.
- Efekty regionalnych strategii innowacji w Polsce. Rekomendacje do analizy szczegółowej, Raport*, M. Klepka, PARP, Warszawa 2005.
- European Innovation Scoreboard 2005*, <http://www.pi.gov.pl>.
- European Trend Chart on Innovation Annual Innovation Trends and Appraisal Poland 2004–2005, January 2006*, <http://trendchart.cordis.lu/scoreboards>.
- Giddens A., *Socjologia*, WN PWN, Warszawa 2004.
- Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji*, red. W. Janasz, Difin, Warszawa 2004.
- Jastrzębska W., *Pobudzanie aktywności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw w teorii regionalnych systemów innowacji i polityce innowacyjnej Unii Europejskiej*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, Zeszyt nr 7, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2005.
- Krzysztofek K., Szczepański M.S., *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2002.
- Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu internacjonalizacji i integracji gospodarek europejskich. Przykłady Włoch, Francji, Polski i Czech*, red. P. Dominiak, J. Wasilczuk, N. Daszkiewicz, SPG, Gdańsk 2005.
- McLuhan M., *Zrozumieć media, Przedłużenie człowieka*, WNT, Warszawa 2004.
- Nauka i technika w 2001 roku*, GUS, Warszawa 2003.
- Noga A., *Globalizacja konkurencji a szanse na lokalne inwestycje (Przykład towarzystw ubezpieczeniowych)*, [w:] *Globalizacja. Integracja. Przedsiębiorczość*, red. J. Kaliński, K. Kaszuba, WSZ, Rzeszów 2002.
- Thurow L. C., *Przyszłość kapitalizmu*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999.
- Tuszyński K., *Dominujące trendy w unijnej polityce innowacji*, [w:] *Przedsiębiorczość i innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw – wyzwania współczesności*, red. A. Kaleta, K. Moszkowicz, L. Woźniak, AE, Wrocław 2004.

Innovation Activity of Small and Medium Sized Enterprises in the Process of Globalization and Integration

Summary

The paper shows, that in the environment of globalization and integration occurs many problems which must be solved to held competitiveness position of small and medium enterprises.

The EU- and local innovation policy is recognized as an important factor of competition and innovation of enterprises. The author on the basis of results of research presents their opinion concerning the opportunities for the innovations development.